

RHIF YMCHWIL GYMDEITHASOL: 15/2020

DYDDIAD CYHOEDDI 11/03/2020

Archwilio'r berthynas rhwng diwylliant a llesiant

Crynodeb Gweithredol

1. Nodau a methodoleg yr ymchwil

Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno canfyddiadau prosiect ymchwil archwiliadol a oedd yn anelu at archwilio'r cysylltiadau rhwng llesiant a mynychu digwyddiadau celfyddydol, diwylliannol a threftadaeth a chymryd rhan ynddynt yng Nghymru. Nodau'r prosiect hwn oedd:

- Archwilio diffiniadau o'r celfyddydau, diwylliant a llesiant er mwyn hwyluso'r gwaith o ddatblygu cwestiynau'r ymchwil
- Darganfod a oes grwpiau gwahanol yng Nghymru y gellir eu nodweddu drwy eu perthynas â'r celfyddydau a diwylliant
- Cael gwell dealltwriaeth o batrymau ymgysylltu diwylliannol yng Nghymru
- Dadansoddi'r berthynas rhwng diwylliant a llesiant
- Darparu tystiolaeth newydd am y rhai sy'n fwy neu'n llai tebygol o ymgymryd â gwahanol weithgareddau diwylliannol a'r effaith debygol ar lesiant

- 1.1 Pennwyd methodoleg y prosiect hwn gan ddau brif angen o ran ymchwil. Yn gyntaf, yr angen am fwy o ymchwil ar effeithiau diwylliant, yn enwedig ar lesiant. Yn ail, yr angen i ymchwilio i bosibiliadau dadansoddi gyda data a gasglwyd ar y celfyddydau, diwylliant a threftadaeth yng Nghymru.
- 1.2 Yn y gwaith ymchwil hwn, defnyddiwyd ystod o ddulliau, gan gynnwys: adolygiad cwrmpasu llenyddiaeth, a dulliau dadansoddi ystadegol a oedd yn cynnwys dadansoddiad dosbarth cudd o ddata Arolwg Cenedlaethol Cymru ac atchweliad logistaidd gan ddefnyddio data Arolwg Cenedlaethol Cymru.
- 1.3 Cynhaliwyd yr adolygiad llenyddiaeth i ddiffinio 'diwylliant' a 'llesiant' a chanfod bylchau mewn tystiolaeth.
- 1.4 Defnyddiwyd y dull dadansoddi ystadegol a elwir yn ddadansoddiad dosbarth cudd i gynhyrchu teipoleg ymgysylltu â diwylliant, sy'n rhannu'r boblogaeth yn grwpiau gwahanol, pob un â phroffil cyffredin o ymgysylltu diwylliannol.

- 1.5 Defnyddiwyd y dull dadansoddi ystadegol o atchweliad logistaidd i ymchwilio i ddylanwad gweithgareddau diwylliannol ar lesiant wrth reoli ar gyfer ffactorau esboniadol pwysig eraill.
- 1.6 Mae'r paragraffau canlynol yn crynhoi canfyddiadau allweddol yr adolygiad llenyddiaeth, y dadansoddiad dosbarth cudd ac atchweliad logistaidd.

2. Canfyddiadau allweddol

Bylchau mewn tystiolaeth yn y ddealltwriaeth o ddiwylliant, treftadaeth a'r celfyddydau a'r berthynas â llesiant

- 2.1 Nodwyd nifer o fylchau mewn tystiolaeth ynghylch dylanwad y celfyddydau ar lesiant. Yn gyntaf, mae llawer o'r dystiolaeth yn canolbwyntio ar weithgareddau diwylliannol cyfranogol yn hytrach na mynychu lleoliadau diwylliannol megis safleoedd treftadaeth neu ymweliadau ag amgueddfeydd.
- 2.2 At hynny, mae llawer o'r dystiolaeth ar gyfer effaith gweithgareddau diwylliannol ar lesiant yn canolbwyntio ar grwpiau penodol. Canlyniad hyn yw bod diffyg ymchwil ar raddfa fawr ar lefel genedlaethol. Mae bwlch o ran ymchwil sy'n canolbwyntio ar gymdeithas yn ehangach gan fod astudiaethau'n aml yn canolbwyntio ar y rhai sydd â chyflyrau iechyd sy'n bodoli eisoes.
- 2.3 At hynny, mae llawer o'r prosiectau a adolygwyd yn rhai bach ac yn canolbwyntio ar ganlyniadau penodol yn hytrach nag ystyried manteision gweithgareddau diwylliannol sy'n rhai mwy bob-dydd. Er ei bod yn bwysig archwilio effaith ymyriadau lleol bach sy'n anelu at wella llesiant, mae hyn yn lleihau'r gallu i gymharu'r astudiaethau. Felly, mae angen ymchwil ychwanegol a allai fod yn berthnasol yn ehangach.
- 2.4 Er bod sawl astudiaeth hydredol yn edrych yn fras ar faes llesiant a diwylliant, mae eu ffocws yn gyfyngedig i ganlyniadau iechyd fel marwolaethau a diagnosis o ganser. Mae hyn yn gadael bwlch ar gyfer ymchwil hydredol sy'n gallu canolbwyntio ar effaith gweithgareddau diwylliannol ar lesiant goddrychol a chanlyniadau iechyd ehangach.
- 2.5 Yn olaf, mae bwlch ymchwil ar gyfer prosiectau sy'n canolbwyntio ar ddiwylliant, tlodi a llesiant. Mae hwn yn faes allweddol, gan fod llawer o'r ffactorau sy'n rhwystrau i fynediad at ddiwylliant, megis anableddau, gwahaniaethau ethnig a bod mewn grŵp economaidd-gymdeithasol is, hefyd yn dynodi llesiant gwael (Viruell-Fuentes 2012)¹.

Teipoleg ymgysylltu â diwylliant, y celfyddydau a threftadaeth

- 2.6 Nododd y dadansoddiad o ddosbarth cudd bedwar grŵp, pob un â phroffil cyffredin o ran eu perthynas â diwylliant, y celfyddydau a threftadaeth, a'r rhwystrau o ran cael mynediad atynt. Nid yw'r grwpiau a gaiff eu creu yn gwbl homogenaidd, ond maent yn debyg yn gysyniadol.
- 2.7 Mae Grŵp 1 yn ymgysylltu â'r celfyddydau, diwylliant a threftadaeth. Er eu bod yn ymgysylltu mwy â gweithgareddau diwylliannol yn gyffredinol, y rhesymau a roddodd rhai aelodau o'r grŵp hwn dros beidio ag ymweld ag amgueddfeydd neu safleoedd treftadaeth oedd diffyg amser, nid ydynt yn ddigon agos neu nid ydynt wedi'i ystyried. Y grŵp hwn yw'r lleiaf difreintiedig. Maent yn bobl addysgedig iawn yn bennaf, gyda

¹ Viruell-Fuentes, EA, Miranda, PY ac Abdulrahim, S., 2012. More than culture: structural racism, intersectionality theory, and immigrant health. *Social science & medicine*, 75(12), tt.2099-2106.

llawer ohonynt â chymwysterau lefel gradd. Y rhain yw'r mwyaf tebygol o allu siarad Cymraeg.

- 2.8 Ychydig o ddiddordeb sydd gan Grŵp 2 yn y celfyddydau, diwylliant a threftadaeth. At ei gilydd, cymharol ychydig ohonynt sy'n ymgysylltu â'r celfyddydau, diwylliant neu dreftadaeth. Dywedodd y rhai na wnaethant ymweld â safleoedd treftadaeth neu amgueddfeydd fod hyn am nad oedd ganddynt ddiddordeb ynddynt. Nid oedd y gwaith ymchwil hwn yn awgrymu unrhyw rwystrau amlwg i ymgysylltu diwylliannol a chelfyddydol. Perchen-ddeiliaid ydynt ar y cyfan a phrin yw'r rhai sydd â graddau. Maent yn gyffredinol yn y categorïau incwm is, ond ar y cyfan, nid ydynt yn ddifreintiedig. Yn nodweddiadol, nododd y grŵp hwn hefyd lefelau uchel neu uchel iawn o foddhad â bywyd.
- 2.9 Mae gan Grŵp 3 rwystrau niferus i ymgysylltu â'r celfyddydau, diwylliant a threftadaeth. Yn Arolwg Cenedlaethol Cymru dywedant eu bod yn tueddu i beidio â mynd i safleoedd treftadaeth neu amgueddfeydd oherwydd eu bod yn rhy ddud, neu oherwydd nad oes ganddynt unrhyw un i fynd gyda nhw, neu na allant gael mynediad atynt oherwydd diffyg trafnidiaeth. Nid oes gan bron i hanner y grŵp hwn ddefnydd o gar na fan, ac maent yn tueddu i fod yn unig iawn ac yn bryderus. Yn y clwstwr hwn y gwelwyd un o'r cyfraddau ysmegu uchaf.
- 2.10 Y prif rwystr i ymgysylltiad Grŵp 4 â digwyddiadau celfyddydol a diwylliannol yw iechyd gwael. Yn yr arolwg, nododd y mwyafrif ohonynt mai'r rheswm pam nad oeddent yn ymweld â safleoedd treftadaeth ac amgueddfeydd oedd oherwydd iechyd gwael. Mae gan y grŵp hwn iechyd gwael iawn, oherwydd anableddau, salwch neu wendidau sy'n cyfyngu ar eu gallu. Maent hefyd yn ddifreintiedig iawn, gyda llawer ohonynt yn byw mewn tai cymdeithasol.

Archwilio'r berthynas rhwng mynychu digwyddiadau celfyddydol, diwylliannol a threftadaeth neu gymryd rhan ynddynt a lefel uchel o lesiant yng Nghymru

- 2.11 Yn yr adroddiad hwn mae atchweliad logistaidd yn dechneg a ddefnyddir i amcangyfrif y tebygolrwydd y bydd rhywun yng Nghymru² yn cofnodi lefelau uchel neu isel o lesiant os oeddent yn mynychu gweithgareddau diwylliannol neu'n cymryd rhan ynddynt. Wrth ystyried effaith unigryw cyfranogiad diwylliannol ar lesiant, canfu'r dadansoddiad hwn fod mynychu gweithgareddau celfyddydol, diwylliannol neu dreftadaeth dair gwaith neu fwy y flwyddyn yn golygu eich bod 23% yn fwy tebygol o nodi lefel uchel o foddhad â bywyd.
- 2.12 Fodd bynnag, nid yw hyn yn golygu bod mynychu gweithgareddau diwylliannol neu gymryd rhan ynddynt yn gwella lefelau llesiant, gan nad yw'r dadansoddiad hwn yn arwydd o achosiaeth. Nid yw'n bosibl penderfynu a yw'r rhai â gwell llesiant yn fwy tebygol o fynychu gweithgareddau diwylliannol neu gymryd rhan ynddynt, ynteu a yw cymryd rhan mewn gweithgareddau diwylliannol neu fynychu gweithgareddau o'r fath yn arwain at well llesiant. Mae'r berthynas rhwng diwylliant a llesiant yn debygol o fod yn gymhleth ac yn ailadroddol.

² Mae'n bosibl rhagweld y tebygolrwydd y bydd rhywun yng Nghymru yn cofnodi lefel uchel o lesiant oherwydd bod yr arolwg wedi'i bwysoli. Am fwy o wybodaeth am bwysoli arolygon gweler [Adroddiad Technegol Arolwg Cenedlaethol Cymru 2017-18](#).

- 2.13 Mae effaith mynychu gweithgareddau diwylliannol, neu gymryd rhan ynddynt, ar lesiant yn llawer llai na ffactorau economaidd-gymdeithasol eraill. Er enghraifft, mae'r tebygolrwydd a ragwelir, y manylir arno yn Ffigur 3.13, yn dangos bod pobl ag amddifadedd materol 67% yn llai tebygol o nodi lefelau uchel o lesiant.
- 2.14 Dadansoddwyd pob un o'r pedwar maes diwylliant a gynhwyswyd yn yr arolwg: mynychu digwyddiad celfyddydol, cymryd rhan mewn gweithgaredd celfyddydol, ymweld â lleoliad treftadaeth ac ymweld ag amgueddfa, ochr yn ochr â'r ffactorau eraill y canfuwyd eu bod yn dylanwadu ar lesiant. Fe wnaeth hyn alluogi archwilio effaith unigryw pob gweithgaredd diwylliannol ar lesiant.

3. Casgliadau

- 3.1 Mae canfyddiadau'r adroddiad hwn yn ychwanegu at y dystiolaeth bod mynediad i'r celfyddydau, diwylliant a threftadaeth yn dibynnu'n fawr ar ffactorau economaidd-gymdeithasol croestoriadol megis: deiliadaeth, cyflogaeth, iechyd ac anabledd. Mae'r gwaith ymchwil hwn hefyd yn adlewyrchu tystiolaeth flaenorol bod llesiant pobl sy'n byw mewn tlodi yn llawer gwaeth.
- 3.2 Mae creu teipoleg yn awgrymu bod patrwm o ymgysylltu â diwylliant sydd, yn rhannol, yn cael ei bennu gan anfantais economaidd-gymdeithasol. Mae gan y grŵp mwyaf, Grŵp 1, statws economaidd-gymdeithasol uwch ac maent yn ymgysylltu'n dda â diwylliant. Fodd bynnag, mae'r tri grŵp arall yn ymgysylltu i raddau llai. Nid oes gan Grŵp 2 unrhyw rwystrau amlwg i ddiwylliant, celfyddydau a threftadaeth ond dywedodd pobl yn grŵp hwn nad oedd ganddynt ddiddordeb. Fodd bynnag, roedd Grŵp 3, yn wynebu ystod o rwystrau, yn amrywio o ddiffyg trafndiaeth i brinder arian, sy'n eu hatal rhag ymgysylltu. Mae Grŵp 4 yn wynebu rhwystrau amlwg yn gysylltiedig ag iechyd sy'n eu hatal rhag ymgysylltu â'r celfyddydau, diwylliant a threftadaeth.
- 3.3 Ar y cyfan, mae mynychu ystod eang o weithgareddau diwylliannol neu gymryd rhan ynddynt yn chwarae rôl wrth ragweld a fydd rhywun yn nodi lefelau uchel o lesiant. Roedd ymatebwyr a fynychodd weithgareddau diwylliannol neu a gymerodd ran ynddynt 23% yn fwy tebygol o nodi lefel uchel o foddhad â bywyd. Roedd hyn yn wir hyd yn oed pan ystyriwyd ffactorau esboniadol angenrheidiol eraill.

Awdur yr Adroddiad: Hannah Browne Gott

Adroddiad Ymchwil Llawn: Browne Gott, H. (2020). Archwilio'r berthynas rhwng diwylliant a llesiant. Caerdydd: Llywodraeth Cymru, 15/2020

Ar gael yn: <https://llyw.cymru/archwilio-berthynas-rhwng-diwylliant-llesiant>

Safbwyntiau'r ymchwilydd ac nid o reidrwydd rhai Llywodraeth Cymru yw'r safbwyntiau a fynegir yn yr adroddiad hwn

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Hannah Browne Gott

Yr Is-adran Ymchwil Gymdeithasol a Gwybodaeth

Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi

Llywodraeth Cymru, Parc Cathays

Caerdydd, CF10 3NQ

E-bost: hannah.brownegott@llyw.cymru

OGL © Hawlfraint y Goron ISBN Digidol 978-1-80038-147-6